

جامعه‌شناسی سینما و سینمای ایران

اعظم راوودراد

انتشارات دانشگاه تهران

شماره ۳۳۱۲

شماره مسلسل ۷۲۵۸

راو دراد، اعظم، ۱۳۴۰ -
جامعه‌شناسی سینما و سینمای ایران / اعظم راو دراد. تهران: دانشگاه تهران. مؤسسه
انتشارات، ۱۳۹۱
۴۸۵ ص (انتشارات دانشگاه تهران: شماره ۳۳۱۲).

ISBN 978-964-03-6391-1

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا
سینما - - ایران - - جنبه‌های اجتماعی. سینما - ایران - - نقد و تفسیر. دانشگاه تهران،
مؤسسه انتشارات.
۱۳۹۱ ۷۹۱/۴۳۰۱۳ P11 ۹۹۵ / ۹ / ج ۸۷۵ ر ۲
۲۸۰۸۴۸۱ شماره کتابشناسی ملی

عنوان: جامعه‌شناسی سینما و سینمای ایران

تألیف: دکتر اعظم راو دراد

ویراستار: فرشاد رضوان

نوبت چاپ: اول

تاریخ انتشار: ۱۳۹۱

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

چاپ و صحافی: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

ISBN:978-964-03-6391-1

9 789640 363911

«مسئولیت صحت مطالب کتاب با مؤلف است»

«کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است»

بها: ۱۶۵۰۰۰ ریال

خیابان کارگر شمالی - خیابان شهید فرش مقدم - مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

پست الکترونیک: press@ut.ac.ir - سایت: <http://press.ut.ac.ir>

بخش و فروش: تلفکس ۸۸۰۱۲۰۷

پیشگفتار

مقدمه

بخش اول: مباحث نظری و روش‌شناختی جامعه‌شناسی سینما

فصل اول: ریشه‌های نظری جامعه‌شناسی سینما

تعریف جامعه‌شناختی هنر

رابطه هنر با جامعه

رویکرد بازتاب

راهبردهای رویکرد بازتاب

رویکرد شکل‌دهی

بازتاب یا بازنمایی؟

رویکرد الماس فرهنگی

منابع فصل

فصل دوم: کلیاتی پیرامون جامعه‌شناسی سینما

وجوه تمایز سینما از دیگر هنرها

تمایز سینما با دیگر رسانه‌های ارتباط جمعی

علت تأثیرگذاری فیلم

انحصار رسانه

رابطه میان جامعه‌شناسی سینما با جامعه‌شناسی‌های هنر و ارتباطات

جامعه‌شناسی سینما و محورهای اساسی آن

جامعه‌شناسی هنرمندان سینما

جامعه‌شناسی آثار سینمایی

جامعه‌شناسی مخاطبان سینما

جامعه‌شناسی اثرات سینما

جامعه‌شناسی رسانه سینما

سیاست‌گذاری‌های فرهنگی-هنری

سینما به‌عنوان جامعه

حوزه تولید سینما

حوزه توزیع سینما

حوزه مصرف سینما

۶۹	منابع فصل
۷۲	فصل سوم: نظریه‌های جامعه‌شناسی فیلم و سینما
۷۳	نظریه مکتب فرانکفورت: خصوصیات اقتصادی و صنعتی سینما- سینما به‌عنوان صنعت فرهنگ
۷۶	نظریه آ.ی. سی. جاروی: جامعه‌شناسی سینما به‌عنوان یک رسانه
۸۱	نظریه آرنولد هاووز: جامعه‌شناسی هنر فیلم
۸۴	نظریه جورج هواکو: شرایط ساختاری سینما
۸۷	نظریه پی‌یر سورلن: سینما به‌عنوان آینه جامعه
۸۹	نظریه فیلم فمینیستی
۹۲	منابع فصل
۹۴	فصل چهارم: روش‌شناسی مطالعات جامعه‌شناختی سینما
۹۵	روش‌های مطالعه هنرمندان و مخاطبان هنر
۹۸	روش‌های تحلیل آثار
۹۹	تحلیل نشانه‌شناختی
۱۱۰	نشانه‌شناسی انتقادی
۱۱۳	تحلیل گفتمان و تحلیل گفتمان انتقادی
۱۲۲	تحلیل تفسیری و تفسیر انتقادی
۱۲۶	روش تحلیل سیاستگذاری‌های فرهنگی و هنری
۱۲۷	روش تحلیل اثرات هنر
۱۲۹	منابع فصل
۱۳۳	بخش دوم: جامعه‌شناسی سینمای ایران
۱۳۴	فصل پنجم: سینما در ایران
۱۴۰	ردپای عوامل اجتماعی در سینمای ایران
۱۴۴	منابع فصل
۱۴۶	فصل ششم: جامعه‌شناسی هنرمندان سینمای ایران
۱۵۱	مطالعه موردی شماره ۱: ویژگی‌های جامعه‌شناختی سینماگران ایرانی
۱۵۷	مطالعه موردی شماره ۲: ویژگی‌های اجتماعی بازیگران سینمای ایران
۱۶۱	مطالعه موردی شماره ۳: سینمای سیاسی ایران و زنان کارگردان
۱۸۰	مقایسه با یافته‌های تحقیقات دیگر و جمع‌بندی
۱۸۲	منابع فصل
۱۸۴	فصل هفتم: جامعه‌شناسی فیلم‌های سینمایی ایران، تحقیق در آثار یک فیلم‌ساز
۱۸۹	مطالعه موردی شماره ۴: تحلیل جامعه‌شناختی فیلم‌های ابراهیم حاتمی‌کیا
۲۰۵	مطالعه موردی شماره ۵: جامعه هنرمند و هنرمند جامعه: تحلیل جامعه‌شناختی آثار سینمایی

۲۰۵	بهرام بیضایی
۲۱۸	مطالعه موردی شماره ۶: مرگ و جامعه: تحلیل آثار بهمن فرمان‌آرا از منظر جامعه‌شناسی سینما
۲۳۴	مطالعه موردی شماره ۷: تحلیل جامعه‌شناختی آثار مسعود کیمیایی
۲۴۷	مطالعه موردی شماره ۸: جایگاه زن در آثار سینمایی رخشان بنی‌اعتماد
۲۸۸	مقایسه با یافته‌های تحقیقات دیگر و جمع‌بندی
۲۹۰	منابع فصل
۲۹۲	فصل هشتم: جامعه‌شناسی فیلم‌های سینمایی ایران، تحقیق در شرایط اجتماعی سینما
۲۹۷	مطالعه موردی شماره ۹: تغییرات نقش زن در سینمای ایران
۳۰۵	مطالعه موردی شماره ۱۰: عوامل اجتماعی مؤثر بر شکل‌گیری «سینمای زن» در ایران
۳۱۷	مطالعه موردی شماره ۱۱: تحولات بازتاب جنگ در سینمای ایران
۳۳۰	مقایسه با یافته‌های تحقیقات دیگر و جمع‌بندی
۳۳۴	منابع فصل
۳۳۶	فصل نهم: جامعه‌شناسی مخاطبان سینمای ایران
۳۴۰	مطالعه موردی شماره ۱۲: مطالعه الگوهای سینماروی و ماشای فیلم در شهر قم
۳۵۰	مطالعه موردی شماره ۱۳: مطالعه مخاطبان سینما در قم
۳۵۷	مطالعه موردی شماره ۱۴: مطالعه تماشاگران فیلم «خراجی‌های ۲»
۳۷۰	مطالعه موردی شماره ۱۵: نگاهی جامعه‌شناختی به دلایل پرفروش شدن فیلم اخراجی‌های ۲
۳۷۶	مقایسه با یافته‌های تحقیقات دیگر و جمع‌بندی
۳۷۸	منابع فصل
۳۸۰	فصل دهم: جامعه‌شناسی سیاستگذاری‌های فرهنگی و سینمای ایران
۳۸۲	مطالعه موردی شماره ۱۶: منازعات قدرت و تکوین تاریخی میدان تولید سینمای ایران
۳۹۸	مطالعه موردی شماره ۱۷: بایدها و نبایدهای سیاستگذاران سینمای ایران در دهه‌های ۱۳۷۰ و ۱۳۸۰
۴۱۲	مقایسه با یافته‌های تحقیقات دیگر و جمع‌بندی
۴۱۴	منابع فصل
۴۱۸	فصل یازدهم: جامعه‌شناسی اثرات سینما در ایران
۴۲۰	مطالعه موردی شماره ۱۸: بازنمایی هویت دینی و ایرانی در سینمای ایران
۴۳۳	مطالعه موردی شماره ۱۹: مقایسه فیلم‌های دینی کویر و قدمگاه
۴۴۴	مطالعه موردی شماره ۲۰: سینمای ایران به‌عنوان حوزه عمومی
۴۴۹	مقایسه با یافته‌های تحقیقات دیگر و جمع‌بندی
۴۵۱	منابع فصل
۴۵۴	فصل دوازدهم: سینما و جامعه در ایران
۴۶۵	بهرست منابع

فهرست شکل‌ها

- ۴۱ شکل شماره ۱: سطوح چهارگانه تحلیل جایگاه اجتماعی هنرمند
- ۸۷ شکل شماره ۲: مدل نظری جورج هواکو برای رابطه موج فیلم و چهار شرط ساختاری شکل‌گیری آن
- ۱۰۸ شکل شماره ۳: محور جانشینی و همنشینی
- ۳۱۵ شکل شماره ۴: رابطه سینمای زن با عناصر ساختاری بر اساس مدل هواکو
- ۳۸۹ شکل شماره ۵: چهار قطب میدان تولید سینمای ایران
- ۳۹۸ شکل شماره ۶: چهار خرده نظام اجتماعی در نظریه پارسونز
- ۳۹۹ شکل شماره ۷: کارویژه‌های اصلی خرده نظام‌های اجتماعی
- ۳۹۹ شکل شماره ۸: چهار خرده نظام اجتماعی
- ۴۰۰ شکل شماره ۹: تأثیر متقابل زیرسیستم‌های فرهنگی و سیاسی بر یکدیگر براساس نظر پارسونز

فهرست جدول‌ها

- ۱۰۴ جدول شماره ۱: رمزهای فنی و معنای نشانه‌شناختی آنها.
- ۱۰۷ جدول شماره ۲: جدول تقابلی زن و مرد در یک فیلم به‌عنوان مثال
- ۱۱۰ جدول شماره ۳: سطوح مختلف تحلیل و رمزگان‌های مرتبط با هر سطح.
- ۲۰۶ جدول شماره ۴: عناصر محتوایی مشترک «رکبار» با فیلم‌های دیگر
- ۲۰۷ جدول شماره ۵: عناصر محتوایی مشترک «غریبه و مه» با فیلم‌های دیگر
- ۲۰۸ جدول شماره ۶: عناصر محتوایی مشترک «کلاغ» با فیلم‌های دیگر
- ۲۰۹ جدول شماره ۷: عناصر محتوایی مشترک «چریکه تارا» با فیلم‌های دیگر
- ۲۰۹ جدول شماره ۸: عناصر محتوایی مشترک «باشو غریبه کوچک» با فیلم‌های دیگر
- ۲۱۰ جدول شماره ۹: عناصر محتوایی مشترک «شاید وقتی دیگر» با فیلم‌های دیگر
- ۲۱۱ جدول شماره ۱۰: عناصر محتوایی مشترک «مسافران» با فیلم‌های دیگر
- ۲۱۲ جدول شماره ۱۱: عناصر محتوایی مشترک «سگ‌کشی» با فیلم‌های دیگر
- ۲۵۴ جدول شماره ۱۲: خصوصیات تقابلی طبقه بالا و پایین در فیلم «زرد قناری»
- ۲۵۵ جدول شماره ۱۳: خصوصیات تقابلی مرد و زن در فیلم «زرد قناری»
- ۲۱۹ جدول شماره ۱۴: خصوصیات تقابلی طبقه بالا و پایین در فیلم «پول خارجی»
- ۲۶۰ جدول شماره ۱۵: خصوصیات تقابلی مرد و زن در فیلم «پول خارجی»
- ۲۶۴ جدول شماره ۱۶: خصوصیات تقابلی طبقه بالا و پایین در فیلم «ترگس»
- ۲۶۵ جدول شماره ۱۷: خصوصیات تقابلی مرد و زن در فیلم «ترگس»
- ۲۶۵ جدول شماره ۱۸: خصوصیات تقابلی زن طبقه پایین و زن طبقه بالا در فیلم «ترگس»

۲۶۹	جدول شماره ۱۹: خصوصیات تقابلی طبقه بالا و پایین در فیلم «روسی آبی»
۲۷۰	جدول شماره ۲۰: خصوصیات تقابلی مرد طبقه بالا و زن طبقه بالا در فیلم «روسی آبی»
۲۷۱	جدول شماره ۲۱: خصوصیات تقابلی زن طبقه پایین و طبقه بالا در فیلم «روسی آبی»
۲۷۶	جدول شماره ۲۲: خصوصیات تقابلی زن و مرد در فیلم «بانوی اردیبهشت»
۲۸۲	جدول شماره ۲۳: خصوصیات تقابلی طبقه بالا و پایین در فیلم «زیر پوست شهر»
۲۸۳	جدول شماره ۲۴: خصوصیات تقابلی زن طبقه پایین و مرد طبقه پایین در فیلم «زیر پوست شهر»
۲۸۴	جدول شماره ۲۵: خصوصیات تقابلی زن طبقه پایین و زن طبقه بالا در فیلم «زیر پوست شهر»
۳۰۲	جدول شماره ۲۶: خصوصیات تقابلی زن سنتی و زن مدرن در فیلم‌های دهه ۷۰
۳۲۱	جدول شماره ۲۷: خصوصیات تقابلی آدم‌های خوب و بد در فیلم «اتوبوس شب»
۳۲۳	جدول شماره ۲۸: خصوصیات تقابلی عراقی حزبی و عراقی غیر حزبی در فیلم «اتوبوس شب»
۳۲۴	جدول شماره ۲۹: خصوصیات تقابلی فیلم‌های جنگی دهه ۷۰ با فیلم «اتوبوس شب»
۳۲۶	جدول شماره ۳۰: خصوصیات تقابلی آدم‌های خوب و بد در فیلم «روز سوم»
۳۵۰	جدول شماره ۳۱: فهرست سینماهای موجود در شهر قم در سال ۱۳۸۸
۳۷۲	جدول شماره ۳۲: مشخصات مشارکت کنندگان در مصاحبه متمرکز
۳۸۴	جدول شماره ۳۳: روند تاریخی شکل‌گیری عناصر سینمای عام‌گرا در طول سه دهه
۳۸۷	جدول شماره ۳۴: سازوکار دولتی شدن سینما در مراحل مختلف فیلم‌سازی
۳۹۶	جدول شماره ۳۵: تناظر قطب‌ها و سرمایه‌ها در میدان تولید سینمای ایران
۴۲۲	جدول شماره ۳۶: مؤلفه‌های هویت دینی و ایرانی بازنمایی شده در فیلم «ازدواج به سبک ایرانی»
۴۲۴	جدول شماره ۳۷: مؤلفه‌های هویت دینی و ایرانی بازنمایی شده در فیلم «یک بوس کوچولو»
۴۲۵	جدول شماره ۳۸: مؤلفه‌های هویت دینی و ایرانی بازنمایی شده در فیلم «برخ‌های قلعه کاوه»
۴۲۷	جدول شماره ۳۹: مؤلفه‌های هویت دینی بازنمایی شده در فیلم «یک تکه نان»
۴۲۸	جدول شماره ۴۰: مؤلفه‌های هویت دینی بازنمایی شده در فیلم «زیر نور ماه»
۴۲۹	جدول شماره ۴۱: مؤلفه‌های هویت دینی بازنمایی شده در فیلم «قدمگاه»
۴۳۶	جدول شماره ۴۲: نشانه‌ها و معنای آنها در فیلم «کوپر»
۴۴۰	جدول شماره ۴۳: نشانه‌ها و معنای آنها در فیلم «قدمگاه»
۴۴۶	جدول شماره ۴۴: مجموعه مقوله‌های تحقیق نمایش داده شده در فیلم‌ها
۴۴۷	جدول شماره ۴۵: مقوله‌های حوزه عمومی طرح شده در ۱۰ فیلم

این کتاب که با هدف تدوین کتابی درسی برای دانشجویان رشته‌های ارتباطات، جامعه‌شناسی، مطالعات فرهنگی، سینما و نیز سایر علاقه‌مندان به مباحث اجتماعی سینما نوشته شده، محصول سال‌ها مطالعه و تدریس در دانشگاه است. طی این سال‌ها، مباحثه با دانشجویان علاقه‌مند در کلاس‌های مختلف به روشن‌تر شدن مباحث کمک کرده است. همین‌طور کارهای تحقیقاتی که اغلب با همکاری دانشجویان در قالب پایان‌نامه‌های تحصیلی یا تحقیقات کلاسی انجام شد، بخشی از مباحث کتاب را به خود اختصاص داده است. اگرچه تلاش این بود که مقالات ارائه شده در بخش دوم کتاب منبعث از مقالات چاپ‌شده نویسنده در مجلات علمی-پژوهشی باشد، اما در شرایطی که مقالاتی در دسترس برای فصل‌های خاص به این ترتیب موجود نبود، از کارهای برجسته کلاسی دانشجویان نیز استفاده شده است.

به همین دلیل بر خود فرض می‌دانم از تمامی همکاران و دانشجویانی که طی این سال‌ها از اندیشه‌های آنها سود فراوان برده‌ام، تشکر کنم و نقش آنها را در تکمیل این کتاب ارج نهم. گفت‌وگوهای علمی با همکاران گروه ارتباطات دانشگاه تهران در بسیاری مواقع روشنگر برخی از مسائل طرح شده در کتاب بوده است. همین‌طور از تمامی دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی رشته ارتباطات و نیز رشته مطالعات فرهنگی و رسانه که درس جامعه‌شناسی سینما برای آنها ارائه می‌شد و گفت‌وگوی با آنها به روشن‌تر شدن مباحث کمک زیادی کرده است، تشکر می‌کنم.

تشکر ویژه خود را به دانشجویان عزیز خانم‌ها معصومه تقی‌زادگان، ساحل فرش‌باف، لیلا بهبودی، متین فرشاد، لعلیا یاراحمدی، ملکه صدیقی خویدکی، مریم سبزی، زهره علی‌خانی، سپیده حیران‌پور، شیما سادات عطری و آقایان صدرا خسروی، مسعود زندی، بهزاد گرم‌رودی، مهدی بدرالدین، حسین کرمانی، محمد مهدی مولایی، ناصر اسکندری، مصطفی اسدزاده و کیارش همایون‌پور به دلیل نقش داشتن در کارهایی که در این کتاب استفاده شده (و در داخل متن به آنها اشاره شده است)، تقدیم می‌کنم.

معصومه تقی‌زادگان و بهارک محمودی حنارود، دانشجویان دوره دکتری ارتباطات نیز با خواندن متن اولیه کتاب و ارائه پیشنهاداتی برای بهتر شدن آن بسیار کمک کردند که به این وسیله از این دو دوست گرامی نیز قدردانی و سپاسگزاری می‌شود. همچنین از آقای دکتر مسعود کوثری همکار گرامی بسیار سپاسگزارم، چرا که نسخه نهایی متن را پیش از تقدیم به ناشر به دقت مطالعه کردند و نظریات بسیار مفیدی در زمینه حذف موارد غیرضروری یا موضوعات نیازمند توضیح بیشتر دادند که کتاب بر اساس آن اصلاح شده است. همین‌طور از موسسه انتشارات دانشگاه تهران و داوران فرهیخته آن که با نظرات و پیشنهادات خود موجب کامل‌تر شدن کتاب شدند، صمیمانه سپاسگزارم.

امیدوارم این کتاب که سعی شده با تکیه بر سینمای ایران، حداقل در قالب مثال‌های تحقیقاتی، نوشته شود، اندکی از نیاز جامعه ایرانی به تحلیل جامعه‌شناختی سینمای ایران را پاسخ گوید. کتاب، بدون تردید خالی از نقص و ایراد نیست و نقد اندیشمندان جامعه‌شناسی و ارتباطات می‌تواند به کامل شدن آن در حوزه عمومی علم کمک کند.

اعظم راوودراد

دانشیار دانشگاه تهران

جامعه‌شناسی سینما یکی از شاخه‌های جدید جامعه‌شناسی است. این رشته، خود زیرمجموعه جامعه‌شناسی هنر است که به رویکردهای نظری اساسی در حوزه هنر توجه دارد. جامعه‌شناسی هنر نیز ذیل حوزه وسیع‌تری به نام جامعه‌شناسی معرفت قرار دارد که آن هم به‌نوعی تحت قیومیت جامعه‌شناسی فرهنگ قرار می‌گیرد که حوزه نظری کلی‌تری را دربر گرفته است. از آنجا که همه آنچه جامعه‌شناسی تاکنون درباره‌اش سخن گفته است، به‌نوعی به فرهنگ (مادی و غیرمادی) مربوط می‌شود، جامعه‌شناسی فرهنگ قدمت بیشتری دارد. پس از آن جامعه‌شناسی معرفت قرار می‌گیرد که در دهه بیست توسط شلر نامگذاری شد. در مرحله بعد و دهه‌های بیست و سی سده بیستم است که سخن از جامعه‌شناسی ادبیات (لوکاج و گلدمن) و به دنبال آن در دهه‌های چهل و پنجاه، جامعه‌شناسی هنر (آنتال و هاووز) و سپس در دهه هفتاد جامعه‌شناسی سینما (جاروی)، به میان می‌آید (هینیک، ۱۳۸۴: ۳۳). از طرفی، برخلاف هنرهای دیگر، سینما تنها حدود ۱۰۰ سال است که به وجود آمده و به جرگه هنرها پیوسته است. بنابراین طبیعی است که رویکرد جامعه‌شناختی نسبت به آن بسیار دیرتر از دیگر رشته‌های هنری شکل گرفته باشد. ضمن اینکه علاوه بر تأخیر سینما در ورود به جرگه هنرها، تا مدت‌ها نیز این هنر به اندازه دیگر هنرها در محافل دانشگاهی جدی گرفته نمی‌شد و به آن به دیده یک سرگرمی محض که ارزش هنری و بنابراین ارزش مطالعه ندارد می‌نگریستند.

اولین کتابی که با ادعای طرح مباحث جامعه‌شناختی در مورد سینما تألیف شده، کتاب آی. سی. جاروی با عنوان به‌سوی جامعه‌شناسی سینماست که در دهه هفتاد منتشر شد و همان‌طور که از نامش پیداست جنبه مقدماتی و طرح موضوع دارد. در طول این حدود ۴۰ سالی که از آغاز مباحث جامعه‌شناختی در حوزه سینما می‌گذرد، توجه به این حوزه در جامعه‌شناسی روبه رشد بوده است و می‌توان گفت امروزه مباحث مشخصی وجود دارند که چارچوب نگاه جامعه‌شناختی به سینما را شکل می‌دهند، اگرچه این مباحث با تکیه بر حوزه فراگیرتر، یعنی جامعه‌شناسی هنر، غنای نظری بیشتری می‌گیرند. به همین دلیل است که در فصل اول نخستین بخش کتاب، با ارجاع به مباحث جامعه‌شناسی هنر سعی می‌شود خواننده بیشتر با ریشه‌ها و رویکردهای نظری جامعه‌شناسی سینما آشنا شود. سپس در فصل‌های بعدی مباحث بر روی محورهای مطالعاتی در جامعه‌شناسی سینما متمرکز می‌شود.

کتاب به دو بخش تقسیم شده است. بخش اول شامل فصل اول تا چهارم کتاب، به مسائل نظری جامعه‌شناسی سینما اختصاص دارد. در فصل اول این بخش، رویکردهای کلی نظری در حوزه جامعه‌شناسی هنر مطرح می‌شود که با حوزه جامعه‌شناسی سینما مشترک است. در فصل دوم به کلیاتی درباره جامعه‌شناسی سینما اشاره می‌شود

و در فصل سوم نظریه‌هایی که به‌نوعی دیدی جامعه‌شناختی به سینما دارند، طرح خواهند شد. در فصل چهارم نیز به روش‌شناسی تحقیقات جامعه‌شناختی سینما می‌پردازم.

بخش دوم شامل فصل پنجم تا دوازدهم کتاب، به‌طور خاص به جامعه‌شناسی سینمای ایران می‌پردازد. فصل پنجم به تاریخ اجتماعی سینمای ایران اختصاص دارد و از فصل ششم به بعد مطالعات موردی سینمای ایران ارائه خواهد شد. در فصل ششم مطالعات مربوط به هنرمندان سینمای ایران، در فصل هفتم مطالعات مربوط به فیلم‌های سینمایی ایرانی مرتبط با یک فیلم‌ساز و در فصل هشتم مطالعات مربوط به فیلم‌های سینمایی ایرانی با تحقیق در شرایط اجتماعی سینما، ارائه شده است. فصل نهم به مطالعات مربوط به مخاطبان سینمای ایران و فصل دهم به مطالعات مربوط به سیاست‌گذاری‌های فرهنگی و هنری در سینمای ایران اختصاص دارند. در فصل یازدهم نیز مطالعات مربوط به اثرات سینما در ایران تشریح شده است. مطالعات موردی شامل مقالات تحقیقی است که توسط نویسندگان به‌تنهایی یا به‌همراه نویسندگان دیگر نوشته شده و اغلب آنها در گذشته در مجلات علمی مختلف منتشر شده‌اند. در اینجا با تجمیع این مقالات سعی شده است که مجموعه‌ای مکمل مباحث نظری فراهم شود. فصل دوازدهم کتاب که به نتیجه‌گیری کلی اختصاص دارد، شامل جمع‌بندی مباحث نظری و مطالعات موردی است و نشان دهنده نقاط قوت کتاب و حلاءهای آن است که شاید در آینده با تحقیقات بیشتر پر شود.

در این بخش که شامل چهار فصل می‌شود، به رویکردها، نظریه‌ها و روش‌شناسی‌های مرتبط با مبحث نظری جامعه‌شناسی سینما می‌پردازم. محتوای این بخش کلی و نظری است، بنابراین شامل اندیشه‌های متفکرانی است که مستقیم یا غیرمستقیم در توسعه نظری این رشته نقش داشته‌اند. در بخش دوم این کتاب به طور مشخص به مطالعات مرتبط با سینمای ایران پرداخته‌ام که از نظریه‌ها و روش‌شناسی‌های مطرح شده در این فصل برای انجام آنها استفاده شده است.

سینما به‌عنوان هنر هفتم شناخته شده و در خانواده هنرها قرار گرفته است. همین امر موجب می‌شود که مطالعات جامعه‌شناختی سینما هم‌پوشی‌هایی با مطالعات جامعه‌شناختی هنر داشته باشد. به عبارت دیگر بسیاری از مباحث نظری جامعه‌شناسی هنر و سینما یکسان هستند. با انحصار بحث به سینما و نادیده گرفتن هنر به طور کلی، از جامعیت آن کم می‌شود. بنابراین لازم است در ابتدای کتاب به رویکردهای کلی‌تری اشاره شود که اگرچه در جامعه‌شناسی سینما نیز استفاده می‌شوند، ابتدا در مطالعه هنرهای دیگر، به‌ویژه هنرهای زیبا شکل گرفته‌اند. این رویکردها در حقیقت ریشه‌های نظری جامعه‌شناسی سینما هستند. البته در مرحله بعد لازم است خصوصیات منحصر به فرد سینما به‌عنوان هنر-رسانه-صنعت درون بحث اختصاصی جامعه‌شناسی سینما تشریح شده و به تمایز آن با سایر هنرها در مطالعات میدانی توجه شود.

به همین دلیل در فصل اول این بخش، تعریف هنر به طور کلی و رویکردهای مهم نظری در جامعه‌شناسی هنر مطرح می‌شوند و سپس در فصل دوم، به سینما و خصوصیات متمایز آن، با نگاهی جامعه‌شناختی توجه خواهد شد. در فصل سوم نظریه‌های جامعه‌شناسی سینما معرفی می‌شود. سرانجام در فصل چهارم روش‌شناسی‌های مرتبط با جامعه‌شناسی سینما تشریح خواهد شد.